

Милан Шипка
ЗАШТО СЕ КАЖЕ?

Л И Н Г В И С Т И Ч К Е Е Д И Ц И Ј Е

Едиција ПОПУЛАРНА ЛИНГВИСТИКА

Књига 3

Уредник

Зоран Колунџија

Рецензент

др Радојица Јовићевић

Милан Шипка

ЗАШТО СЕ КАЖЕ?

Седмо издање

© Шесто издање, ИК *Прометеј*, Нови Сад 2010.
Шесто издање, ИК *Прометеј*, Нови Сад 2010.
Пето издање, ИК *Прометеј*, Нови Сад 2009.
Четврто издање ИК *Прометеј*, Нови Сад 2008.
Треће допуњено издање, ИК *Прометеј*, Нови Сад 2007.
Друго допуњено издање, *Центар за примењену лингвистику*, Београд,
Прометеј, Нови Сад 1998.
Прво издање, *Центар за примењену лингвистику*, Београд, *Прометеј*,
Нови Сад 1998.

Књига 1 Милан Шипка ПРИЧЕ О РЕЧИМА
Књига 2 Милан Шипка ЗАНИМЉИВА ГРАМАТИКА
Књига 3 Милан Шипка ЗАШТО СЕ КАЖЕ?
Књига 4 Иван Клајн ИСПЕЦИ ПА РЕЦИ
Књига 5 Загорка Вавић Грос ПРЕЗИМЕНА СУ ЧУВАРИ НАШЕГ ЈЕЗИКА
Књига 6 Милорад Телебак ШТА СЕ КРИЈЕ ИЗА ЕТИМОЛОГИЈЕ

ПРОМЕТЕЈ
Нови Сад

ЗБИЉА – ЗАШТО?

Језиком се свакодневно служимо, говоримо или пишемо. Али о језику ретко кад и – размишљамо. Употребљавамо тако неке речи и изразе и знамо добро шта они данас значе. А не пада нам ни на памет да се запитамо зашто се баш тако каже или како су те речи и изрази настали. Кад, рецимо, неко о нечему појма нема, кажемо да су то за њега *шијанска села*. А при том, ето, ни сами појма немамо одакле нам тај израз. Као и многи други слични њему. Све су то за нас стварно – *шијанска села*.

Устаљених спојева речи, који имају и устаљена, по правилу пренесена значења, има у нашем језику доста, бар десетак-петнаест хиљада. Постоји у нас цела једна дебела књига у којој су такви спојеви речи, који се у науци о језику називају и фразеологизмима или фраземима, пописани и протумачени. Али ни она, на жалост, као ни неки двојезички фразеолошки речници, не даје одговор на наше питање. Ту се наводе, алфаветским редом, само фраземи, њихова значења и примери употребе, без иједног објашњења зашто се управо тако каже и како је овај или онај израз настао. Зато ћемо се ми овде тиме посебно позабавити.

Има устаљених израза чије се значење и порекло само по себи казује, који су савршено јасни, „прозирни“ или, како се то у лингвистици мудрије каже – „транспарентни“. Јасно је, на пример, зашто се каже *пастити с коња на магарца*, односно *са седла на самар*. Свако зна да је боље бити на коњу и у седлу него на магарцу и дрвеном самару. Стога тај фразем и значи: „доћи, пасти, срзати се с бољег положаја на гори“. Исто је тако више него јасно зашто се каже *чинити*, односно *правити од муве медведа* (или *слона, коња, вола* и сл.), са значењем: „превише

нешто незнатно безначајно, увеличавати“, „претеривати“, или *једним ударцем убити две муве*, односно *једним хицем* (или *једним мейком*) *убиће два зеца*, што значи: „једним поступком (потезом) постићи двострук успех, две користи“, „наједном обавити два посла“ итд. О пореклу таквих фразема нема потребе да се пише.

Има, међутим, фразема чије се порекло може објаснити и схватати, али само уколико се знају околности у којима су настали. Јер, они имају своје корене у грчкој и римској митологији, или у Библији, или у народним предањима, веровањима и празноверицама, или у књижевности, историји, медицини, у различитим, мање познатим животним ситуацијама итд. У овој књизи објашњава се порекло и значење управо таквих фразема. У њој се одговара, како се то обично вели, на 101 питање: зашто се каже? И више од тога: она у овом издању садржи објашњења тачно 130 најчешћих фразема у нашем језику, уз још стотињак који су узгред поменути и протумачени. Реч је, дакле, о избору.

Због тематске повезаности, и ради лакшег праћења садржаја и разумевања текста, фразеологизме смо груписали у четири поглавља. У првом су они који потичу из грчке и римске митологије, дати под насловом *Каг су богови земљом ходили*, Фраземи који имају свој корен у Библији (Светом писму), или пак у разним празноверицама, које су некад биле раширене у нашем народу, сврстани су у друго поглавље *Веровања и празноверице*. Треће поглавље, насловљено *Трагом прошлости*, садржи објашњења фразема који су у вези с реалним историјским личностима и догађајима. У четвртом поглављу, под насловом *Из живота и литературе*, објашњава се порекло и изворно значење устаљених израза из књижевности и других области: животињског царства, медицине, журналистике, спорта, технике, грађевинарства итд.

О свему томе сазнаћете понешто у нашим причама. Зато крените редом, од самог почетка. Па ако добијете одговор на питање које вас је занимало и при том будете задовољни оним што смо вам испричали, можете сматрати да вам је пала секира у мед – наишли сте на праву ствар! Већ знате шта сам тиме хтео да кажем. Али сигурно не знате и зашто се каже *пала секира у мед*. Не мари! Сазнаћете то у једном од наших наредних текстова.

Има и устаљених израза у нашем језику које смо желели да објаснимо, али које, и поред дужег истраживања, нисмо успели да одгонетнемо. Такав је, на пример, израз *обишли као киша око Крађујева*.

Можда ви већ нешто знате о томе, можда сте случајно наишли на неко објашњење. Ако јесте, јавите нам да то у наредним издањима пренесемо и другима. Биће им драго да сазнају. А таквих, неогонетнутих фразема, изван ове књиге, има доста. Они чекају да се објасни зашто се управо тако каже. Збиља – зашто?

Ова књига је отворена. Ако сами имате неко објашњење, или ако вас још нешто занима, пишите нам на адресу издавача.

**КАД СУ БОГОВИ
ЗЕМЉОМ ХОДИЛИ**

ЈАБУКА РАЗДОРА

Откад је света и века, међу људима и народима било је љубави, али и мржње и раздора. У давна времена, кад се веровало да природом и људским судбинама (срећом или несрећом у животу) управљају разне божанске силе, постојали су, код многих старих народа, богови сунца, светла, муња и громава, ветрова, зоре, пролећа, весеља, лепоте, љубави, па и – мржње и раздора. У грчкој митологији богиња раздора (неслоге) била је Ерида, кћи Ноћи и мајка многих зала: Тегобе, Заборава, Глади, Бола, Свађе, Туче, Битке, Убиства, Крвопролића, Лажи, Безакоња, Заслепљености и Кривоклетства. Та зла богиња, сестра и верна пратиља бога рата Ареја, једним својим поступком, о коме ће овде бити речи, узроковала је посредно и велики Тројански рат. Тај су рат водили Грци и Тројанци – и једни и други уз помоћ сукобљених богова, који су први све и почели.

Десило се то на свадби богиње Тетиде, прекрасне Нерејеве и Доридине кћери, мајке највећег хеленског јунака Ахила. Свадби на Пелиону присуствовали су, као што је и ред, сви богови олимпијски, међу њима и Хера, сестра и законита супруга врховног бога Зевса, затим Атена, богиња мудрости, и Афродита, богиња лепоте и чулне љубави. Свадбену буктињу запалила је Хера, а затим је настало весеље. Славило се уз божанска јела и пића и уз песму муза. И све би протекло у најбољем реду да зла Ерида није смислила паклени план: бацила је међу званице златну јабуку с натписом „Најлепшој“. И управо та јабука постаће предмет великог спора. Која је међу присутним гошћама најлепша? Њих три – Хера, Атена и Афродита – свака за себе, сматрале су се најлепшом. Свака је од њих била уверена да је лепша од осталих и да јој зато припада јабука. Настао је спор и неко је морао пресудити. Пошто ниједан од

богова није хтео да буде судија, Зевс је наредио да се сукобљене богиње одведу на Иду, смртнику Парису – да он одлучи која је најлепша.

Парис је, иначе, био син тројанског краља Пријама. Због пророчанства да ће изазвати пропаст Троје, отац је наредио да га одмах по рођењу убију, али је он ипак остао жив, одраставши у планини са зверима и пастирима. Као пастир, са страхом је дочекао богове који су дошли са захтевом да донесе одлуку у њиховом великом спору. Да би добиле јабуку, заинтересоване богиње су му обећавале различите награде, истичући при том своје врлине и могућности. Хера му је нудила господство над целом Азијом и осталим светом, што ће му прибавити уз Зевсову помоћ, Атена велике ратне победе и трофеје, а Афродита – љубав најлепше смртнице, Зевсове кћери Хелене, супруге спартанског краља Менелаја. Парис се није много колебао. Између величине и славе, на једној, и љубави, на другој страни, определио се за љубав, тј. за лепу Хелену. Стога је прогласио Афродиту најлепшом и предао јој златну јабуку, изазвавши тиме срџбу осталих двеју богиња – Хере и Атене.

Афродита је испунила дато обећање: Парис и Хелена су се срели и планула је велика љубав. Потом је тројански принц, уз Хеленин пристанак, извршио отмицу и одвео је са собом. Због тога је букнуо Тројански рат, у који ће се укључити сви сукобљени богови. Праузрок тога великог сукоба била је, како смо видели, Еридина златна јабука или *јабука раздора*. И од тада, па до дана данашњег, израз *јабука раздора* употребљава се у значењу: „узрок, разлог или повод свађе“, „предмет спора или неслагања“ и сл.

Данас су друга времена и јабуке раздора не бацају више богови него људи. А и предмет спора не мора бити божански. Најчешће је сасвим обичан, људски.

У наше време у свету има много различитих спорова, а њихов су предмет (или, да кажемо – јабука раздора) веће или мање територије око којих се боре државе и народи. Тако је Гибралтар јабука раздора између Шпаније и Велике Британије, Фокландска острва (или Малвини) између Велике Британије и Аргентине, Кашмир између Индије и Пакистана, Јерусалим између Израела и Палестинаца... А то су тек неке од бројних јабука раздора, које могу бити урок неком новом рату, чак и много опаснијем и већем од оног тројанског.

АХИЛОВА ПЕТА

Тешко је рећи да ли је пета постала чувена по Ахилу, или Ахил по пети. Јер, било је у великом Тројанском рату, опеваном у Хомеровој „Илијади“, и других јунака: Парис, Хектор, Патрокло, Мемнон... Али ниједном се од њих име није задржало у народу тако дуго и не изговара се тако често у свакодневном говору (у готово свим језицима света) као Ахилово. За Париса, Хектора и друге Хомерове јунаке знају само они који су читали „Илијаду“ и сећају их се само кад је поново читају, или кад размишљају о том великом делу. Једино се Ахилово име помиње данас и без икакве везе с „Илијадом“, а разлог томе је управо његова чувена – пета.

Ко је био Ахил и зашто је толико чувена његова пета?

Ахил, или Ахилеј, био је, по легенди, син тесалског краља Пелеја и богиње Тетиде. Одгојен је на Пелиону, где га је племенити кентаур Хирон учинио брзоногим и јаким, али и благим и речитим. Управо је био стасао за рат када је микенски краљ Агамемнон припремао велики поход на Троју (Илион), због отмице лепе Хелене, жене спартанског краља Менелаја, коју је

уграбио тројански краљевић Парис. Ахил се одазвао позиву да и он крене у бој, иако га је мајка Тетида упозоравала да ће, уколико пође на Троју, живети кратко, али и стећи славу, а ако остане, живеће дуго као обичан човек. Ахил се одлучио за славу, презрео смрт, и, заједно са пријатељем Патроком и својим Мирмидонцима, прикључио се силној грчкој војсци, у којој је био и Одисеј.

Опсада Троје трајала је дуго, пуних десет година. Хомер описује само четрдесет осам дана последње године великог рата, у коме је Ахил постао главни хеленски јунак. Дошавши у сукоб са врховним заповедником грчке војске, Агамемноном, због лепе робинје Бризеиде, Ахил је био иступио из борбе, али се поново вратио кад су Грци почели да губе и кад је тројански јунак Хектор, мислећи да се бори с Ахилом, убио његовог најбољег пријатеља Патрокла. Разгневлjen и наоружан божанским (Хефестовим) оружјем, које му је даровала мајка, богиња Тетида, Ахил убија Хектора и његово тело свакога дана по трипут вуче око зидина Троје. Убија затим и Мемнона, сина богиње Еоје, али у жару битке, не послушавши ни самог Аполона да стане, гине код Скејских врата. Ту га је дочекао Хекторов брат Парис и, уз Аполонову помоћ, погодио стрелицом у једино рањиво место на његовом телу, у – пету. Тако је завршио живот славни Ахил и тако се остварило кобно пророчанство богиње Тетиде.

Прича је узбудљива и многим позната. Остаје ипак да се објасни зашто је Ахил био рањив само у пету, а не у неки други део тела: у раме, колено или руку. Легенда о томе казује ово:

Пошто се удала за смртника, краља Пелеја, богиња Тетида родила му је сина Ахилеја. Желећи да и њега учини бесмртним, односно нерањивим, дању га је мазала амброзијом (божанском машћу), а ноћу калила на ватри. Неки, опет, кажу да га је, из

истих разлога, стављала у воду подземне реке Стикс (Стиге). Једино место које је при том остајало ненаквашено заштитном водом била је пета, за коју је мајка Тетида држала Ахила потапајући га у Стикс. Стога је он једино на том месту могао бити рањен.

Тако је Ахилова пета остала незаштићено место, слаба, рањива тачка на његовом телу, и то је, како смо видели, било кобно и по сам његов живот. Касније се тај израз проширио, преузет је и у наш језик, и употребљава се у значењу: „слабо, рањиво место“, „слаба тачка“ или „слаба страна“ уопште.

ТРОЈАНСКИ КОЊ

Од свих коња на свету најпознатији је и најчувенији – тројански коњ. Легенда о њему живи преко три хиљаде година, проносећи се и данас широм целога Земљиног шара. Настанак те легенде везује се за чувени Тројански рат, о коме је већ било речи у нашим претходним причама.

Увидевши да им, после десетогодишње неуспеле опсаде и великих жртава с обе стране (међу погинулима је био и највећи хеленски јунак Ахил, а код Тројанаца краљевић Хектор, затим син богиње Ерје Мемнон и многи други), неће успети да скрше Троју, Грци одлуче да се у освајању тога града послуже лукавством. Саградили су великог дрвеног коња, у чију се унутрашњост могао да смести велики број људи: по некима педесет или сто, а по некима чак – три хиљаде. Једнога јутра осванула је та чудна направа под зидинама Троје с великим натписом: „За свој срећан повратак у домовину овога коња Грци посвећују богињи Атени као дар.“ Затим су попалили свој логор, укрцали се на лађе и с целом флотом тобоже кренули ка Грчкој,

стигавши тек до Тенеда. У утроби коња остала је скупина најхрабријих и највиђенијих ратника, које је одабрао Одисеј. Међу њима су били: Менелај, супруг отете Хелене, затим њени просиоци Амфилох, Полипет и Талпије, па јунаци Акамент, Антикло, Ехион, краљ Агра Кијанип, владар Трике у Тесалији Махаон, син Зевсовог миљеника Филеја Мегет, млади и срчани Ахилев син Неоптолем, вођа Беоћана Пенелеј, син краља Нестора Трасимед и, наравно, сам Одисеј.

Замисао је била лукава и смеона. Грци су рачунали да ће Тројанци, уверени да су се ослободили њихове опсаде, увући коња у тврђаву, а онда ће они, под окриљем ноћи, изаћи и, на препад, користећи изненађење, побити тројанске ратнике и ослободити Хелену. Али, шта ако непријатељ прозре то лукавство и одлучи да уништи и коња и његову посаду пре него што их и увуку у град?! На саму ту помисао грчки јунаци су дрхтали и многим су клецала колена. Ипак су ушли у коња и очекивали шта ће се даље десити. Најхрабрије од свих држао се млади Ахилев син Неоптолем, који је ушао без трунке страха и колебања, молећи Одисеја да први, чим стигну на циљ, изађе и нападне непријатеља.

Пре одлуке да се божански коњ увезе у град, на тројанској страни одигривала се права драма. Најопрезнији и најмудрији међу Тројанцима предлагали су да се коњ уништи или бар да се, пре увлачења у град, провери шта се у њему налази. Тако су саветовали мудрац Капис и свештеник Тимбрејског Аполона Лаоконт, који је своју сумњу исказивао речима да се боји Данајаца (Грка) и кад дарове носе. То је и до данас остала изрека, која, према римском песнику Вергилију, на латинском гласи: *Timeo Danaos et dona ferentes*. Прихватању хеленског дара посебно се оштро супротстављала пророчица Касандра, кћи краља Пријама. Опијени радошћу због прекида грчке опсаде, Тро-

јанци, међутим, нису послушали своје мудраце и пророке. Одлучили су да дрвеног коња увуку у град и прославе велику победу. Пре тога су ипак проверили да ли је та направа божанска творевина или дело људских руку. Ако је божанска, веровали су да ће на удар копља из ње потећи крв. Одисеј је то чуо па је наложио Менелају да под копље подметне своје бедро. И крв је заиста потекла. Тројанци су потом увезли дрвеног коња у град и принели жртву богу мора Посејдону како би га умолили да уништи грчке лађе.

Нашавши се у срцу непријатељске тврђаве, скривени грчки ратници доживели су још једно искушење, одолевши му опет захваљујући мудрому и присебном Одисеју. Док је дрвени коњ с посадом стајао на градском тргу, неверна Хелена обилазила је око њега и позивала редом све грчке јунаке опонашајући гласове њихових жена. Кад је позвала Диомеда и свога бившег мужа Менелаја, Одисеј их је строгим упозорењем спречио да се одазову, а неопрезном Антиклу, који је већ био заустојио да се јави, својим снажним длановима запушио је уста. Тако су скривени нападачи пребродили и ову опасност.

Ускоро је пала и ноћ. Тројанци су се опустили и предали победничком слављу и весељу уз богату трпезу и опојна пића. Био је то прави тренутак за напад. Из утробе дрвеног коња похрлили су један за другим грчки јунаци. Први од њих, Ехион, пао је с висине и погинуо (што само по себи сведочи о величини те лукаво сачињене направе). Други су успели да се неозлеђени спусте на тло и да у жестоком налету сасеку омамљеног и изненађеног непријатеља, ломећи његов отпор изнутра, из саме тврђаве. У исто време, са Ахиловог гроба на зидинама града Одисејев рођак Синон, који се раније предао Тројанцима како би их уходио, дао је буктињом знак грчкој флоти да крене и изврши напад споља. Тако је за кратко време савладана и до

темеља срушена чувена Троја, она иста Троја која је тако дуго, пуних десет година, упорно одолевала грчкој опсади и нападима. Највише заслуга за ту победу имао је, без сумње, дрвени тројански коњ.

Легенда казује да је лукавство с коњем, који је саградио вешти неборац Епеј, смислио сам Одисеј. Неки то приписују и Прилису, видовњаку с острва Лезбоса, а неки, опет, Калханту, најчувенијем грчком пророку у време тројанског рата. Било како било, тек израз *тројански коњ* задржао се до данас, означавајући „некога ко се лукаво увуче у неку заједницу да би је изнутра ослабио и тако уништио“. У нашем и многим другим језицима остао је и израз *данајски дар*, са значењем: „подмукао дар који доноси несрећу, који се даје с издајничком намером (преме легенди о дрвеноме коњу што су га Данајци, тј. Грци, поклонили Тројанцима)“.

На крају, поводом ове приче, а и иначе, није лоше присетити се поруке мудрога Лаоконта, која би, нешто измењена, могла да гласи и овако:

„Чувај се Данајаца (тј. лукавих људи) и када дарове носе!“

СЦИЛА И ХАРИБДА

По старом грчком веровању, *Сцила* (или *Скила*) и *Харибда* биле су две грозне немани, које су потапале лађе и прождирале морнаре.

Сцила је имала дванаест ногу и, на дугачким вратовима, шест страшних глава са три низа оштрих зуба. Лајала је као мало псето и живела у пећини испод једног високог морског гребена, око чијих су се врхова вијале вечите магле.

Насупрот Сцили, недалеко од ње, на домет стреле, живела је још страшнија неман – Харибда. Она је трипут дневно, уз за-

страшујућу рику, увлачила у себе, а затим избацивала, огромне количине морске воде, прождирући при том бродове, морнаре и све друго што би се у води и на води у том тренутку нашло. Ко год би се приближио Харибди, постајао је њена жртва. Несретне морепловце, које би пут нанео покрај те немани, није могао спасти ни сам бог мора Посејдон.

Један од ретких јунака који је успео да прође између Сциле и Харибде био је гласовити Одисеј. На свом дугом, десетогодишњем путовању у Итаку, после Тројанског рата, он је наишао и на те немани, пошто је претходно, поред многих других опасности што их је савладао, одолео искушењу да се одазове умилном певању сирена, које су на тај начин мамиле и сурово усмрћивале морнаре. По савету чаробнице Кирке, Одисеј је својим ратницима воском запушио уши да не чују песму сирена и наложио им да њега самог тако чврсто вежу да се не може ни макнути док опасност од тих замамљивих створења не прође. Поступајући по Киркиним саветима, он је успео да проведе свој брод између две још погибелније опасности – између Сциле и Харибде. Тај драматични догађај, као и цело Одисејево дуго путовање кући, где га је чекала верна супруга Пенелопа, описао је Хомер у своме спеву „Одисеја“.

Пловећи по мирном мору – приповеда Хомер – Одисеј је одједном зачуо силну хуку и угледао дим. Знао је да је то Харибда, па је, охрабривши своје морнаре, који су се били силно престрашили, наложио да брод усмере ближе супротној стени у уском теснацу кроз који су пролазили. Тако су се приближили Сцили, која је са својих шест страшних глава чекала жртве на које је Одисеј био спреман. Извивши дугачке вратове, зграбила је и прождрла шесторицу његових људи. Али ни Харибда у том тренутку није мировала. Почела је да гута морску воду, дижући огромне таласе, који су клокотали око њене разјапљене

чељусти. Само довитљивошћу Одисеј је успео да се спасе: чврсто се ухватио за гране велике смокве док је страшна неман усисавала његов брод. Кад је Харибда, уз заглушујућу хуку, избацила воду и с њом делове Одисејеве лађе, он је наставио пут, успевши да, без великих губитака, са својом посадом, избегне две погубељне опасности између којих се нашао.

Легенда о Сцили и Харибди није настала без икакве везе са стварношћу. Сцила (или Скила) и Харибда су две опасности које су стварно вребале поморце у Сицилијанском мореузу код Месине (мада их неки везују и за друге географске просторе, чак и за далматинска острва). Сцила је, у ствари, висока, стрма стена, а Харибда опасан вртлог наспрам ње. Морепловци који би, на своју несрећу, наишли на тај вртлог (Харибду), били су бацани на супротну стену (Сцилу) и доживљавали тешке бродоломе. За ту опасност знало се и у старом веку, па је тако настала и легенда о Сцили и Харибди. Она се задржала све до наших дана, не само у Хомеровој „Одисеји“ него и у устаљеном изразу (*биџи*) *између Сциле и Харибде*, који означава „положај када опасност прети и с једне и с друге стране, кад се доспева са зла на горе“. Сличан је и израз *пролазити кроз Сцилу и Харибду*, са значењем: „наилазити на велике опасности“, као и *проћи Сцилу и Харибду*, тј. „савладати велике тешкоће“.

ПРОКРУСТОВА ПОСГЕЉА

У целој грчкој митологији нема, сигурно, стравичније особе од Прокруста, нити грозније справе за мучење од његове чувене постеље. Прича је језива, па ако је ноћ, немојте је читати – оставите је радије за сутра.

Тај Прокруст, о коме је овде реч, био је велики разбојник, већи и грознији од свих разбојника у старој Хелади, а, вероват-

но, и у целом тадашњем насељеном свету. Био је у оно време, а остао је и до дана данашњег, чувен по грозним мукама на које је стављао своје жртве. Право му је име било Полипемон, Прокоптас или Дамастес, али су му дали надимак Прокруст – „онај који људима из тела чупа ноге и руке“.

Тај огромни, незграпни и ружни створ у наказном људском обличју и са срцем крвожедне звери примао је путнике намернике, или их је пресретао на путу, везао и одводио у своју пећину крај реке Кефиса, недалеко од Елеусине. Ту их је подвргавао страшним мучењима и тако им одузимао живот. Свакога је терао да легне у постељу. Ако је несретник био малена раста, стављао га је на велики кревет, а затим му је – говорећи да лежај мора бити по његовој мери како би се удобније одмарао – чекићима истезао ноге све док јадни човек у грозним мукама не би издахнуо. А кад би ухватио неког дугајлију, стављао би га у мали кревет, па би онда – с истим образложењем: да му кревет, ради удобности, мора бити по мери – полагао сецкао и скраћивао ноге док не би одрубио онолико колико су биле дуже од кревета. Тако су у Прокрустој постели на језивим мукама скончали многи невини људи.

Али, како сваком злу мора доћи крај, једнога дана рука правде прекинула је и Прокрустове злочине. Била је то рука једног од највећих и најправеднијих грчких јунака, легендарног Тезеја.

Спасилац људи од Прокрустовог насиља заслужије да се о њему и овде нешто више каже.

Тезеј је био незаконити син атинског краља Егеја и мајке Етре, кћери краља Питеја из Терзена. Зачет по вољи богова, због чега се причало да је божанског порекла, одрастао је на двору свога деде по мајци. Кад је напунио шеснаест година, мајка му је открила тајну његовог рођења и упутила га у Атину